

Overwegingen om te komen tot een EED-aanmelding

Inleiding

Het maken van een onderscheid tussen leesproblemen en dyslexie is niet gemakkelijk. Het vaststellen van dyslexie gaat immers niet volgens een vaste rekenkundige formule waar het antwoord altijd eenduidig is. Dyslexie kent vele gradaties en kan zich uiten in milde of ernstige vorm en alles daar tussenin. Decennialang wetenschappelijk onderzoek naar dyslexie heeft geen eenduidige oorzaak naar voren gebracht. Dyslexie vloeit voort uit interacties tussen veel factoren, die ook weer per kind verschillen. Het belangrijkste verschil tussen leesproblemen en dyslexie is de mate van de hardnekkigheid van de gesignaleerde problematiek. Dyslexie zegt vooral iets over de ernst en de hardnekkigheid van de gesignaleerde problemen.

Nogal eens blijkt dat scholen en ouders worstelen met het vinden van het juiste moment voor een eventuele aanmelding voor vergoede dyslexiezorg. In dit artikel worden een aantal factoren onder de aandacht gebracht die scholen en ouders kunnen helpen bij het nemen van een weloverwogen besluit tot aanmelden bij de vergoede dyslexiezorg: zorg vanuit de Jeugdwet die bedoeld is voor kinderen in het primair onderwijs met de meest ernstige vorm van dyslexie (ongeveer 4% van de kinderen tussen 7-12 jaar). Het gaat hierbij om kinderen met forse problemen op het gebied van technisch lezen al dan niet gecombineerd met forse spellingproblemen.

Inzet effectieve interventies ter beoordeling van de hardnekkigheid

Vanzelfsprekend willen ouders en onderwijsprofessionals het beste voor het kind en zijn er zorgen als de ontwikkeling op het gebied van technisch lezen en/of spelling vertraagd verloopt. De behoefte is dan groot om te weten of er sprake is van dyslexie, zeker als één of beide ouders zelf problemen met technisch lezen en/of spelling (gehad) hebben. Het feit dat er, om de ernst van de problematiek te kunnen bepalen, in ieder geval drie keer achtereenvolgens een zeer zwakke score (E/V-niveau) moet worden behaald op een genormeerde leestoets, wordt soms door ouders en onderwijsprofessionals gezien als 'verloren tijd'. Een gevoel dat de motivatie om extra hard te oefenen niet bevordert. Dit terwijl deze tijd juist zinvol is om de hardnekkigheid van de problematiek te kunnen bepalen. Ernstige dyslexie is immers slechts voor ongeveer 4% van de kinderen van toepassing. De rest van de kinderen kan door een goede inzet van interventies, hun achterstanden flink verkleinen of inhalen. Door een goede leesstart, vroegtijdige onderkenning en het structureel en systematisch inzetten van goede methodieken in combinatie met expliciete directe instructie, kunnen veel ernstige problemen met technisch lezen en/of spelling voorkomen worden. Effectief onderwijs in technisch lezen en spelling gaat namelijk vooral over de hoeveelheid tijd die wordt ingepland, de kwaliteit van de instructie door de leerkracht en veelvuldige (in)oefening en herhaling. Daarbij levert extra oefening in de thuissituatie een duidelijk effect op. Onderzoek van de inspectie in 2019 heeft uitgewezen dat aanmelding voor een dyslexietraject vaak niet nodig is als ouders òòk veel met hun kind oefenen. Kinderen van ouders die thuis structureel (voor)lezen hebben gemiddeld genomen op 15-jarige leeftijd nog een voorsprong op lezen van een half jaar.

Door een juiste aanpak kan veel effectieve tijd voor technisch lezen en spelling gerealiseerd worden in de 23,5 uur per week dat kinderen gemiddeld op school zitten in combinatie met tijd voor lezen in de thuissituatie. Meer dan een 45-minuten durende dyslexiebehandeling, na vaststelling van EED, kan bieden. Een behandeling waar het eveneens draait om het bieden van effectieve instructie en veel oefenen thuis.

Samenvattend kan, door in te zetten op goede interventies, de kans op ernstige problemen met technisch lezen en spelling enorm worden verkleind. Hierdoor kan de hardnekkigheid van de problematiek bij kinderen, die ondanks de langer durende begeleiding nog steeds een forse achterstand hebben, daadwerkelijk goed worden ingeschat en de diagnose betrouwbaar worden gesteld. 'Dyslexie is wat overblijft, nadat laaggeletterdheid is bestreden' (Van der Leij, 2020).

Hoe komen tot een onderbouwde en weloverwogen aanmelding

De vergoede dyslexiezorg is er voor die kinderen met ernstige, enkelvoudige problemen met technisch lezen, al dan niet in combinatie met spelling, die onvoldoende ondersteund kunnen worden binnen de basisondersteuning van het onderwijs. Het gaat bij de vergoede dyslexiezorg niet om de uitspraken: 'het zou bij dit kind met lees- en/of spellingproblemen wel fijn zijn om te weten of er sprake is van dyslexie' of 'we willen weten of er sprake is van dyslexie met het oog op het voortgezet onderwijs', maar om de uitspraak: 'het is cruciaal voor de ontwikkeling van de functionele geletterdheid van dit kind met ernstige problemen op het gebied van technisch lezen en spelling dat hij/zij behandeling gaat krijgen omdat hij/zij anders in de maatschappij onvoldoende mee kan doen'.

Het tijdstip van aanmelden voor de vergoede dyslexiezorg is nogal eens onderwerp van discussie tussen betrokkenen. Vaak wordt aangehaald dat een zo vroeg mogelijke aanmelding voor de behandelresultaten van een kind het meest wenselijk is. Onderzoek heeft echter uitgewezen dat leeftijd nauwelijks een rol speelt bij de behandelresultaten (Lovett, & Steinbach, 1997; Rashotte, MacPhee, & Torgesen, 2001). Dit betekent voor de praktijk dat de behandelresultaten voor kinderen van 7 t/m 12 jaar gelijk zijn.

De onderstaande vragen kunnen scholen en ouders helpen bij de besluitvorming om kinderen aan te melden voor vergoede dyslexiezorg.

- Of er sprake is van zo'n forse enkelvoudige problematiek met technisch lezen en spelling dat de ondersteuning op school op zorgniveau 1, 2 en 3 niet meer alleen toereikend is en behandeling vanuit de Jeugdwet noodzakelijk. Het blijkt in de praktijk dat veel kinderen die in de vergoede dyslexiezorg terecht komen, na een periode van vergoede behandeling hun achterstand inhalen of zelfs het gat dichtten met hun klasgenoten (Craje-Tilanus, 2010; Dijk, van E. 2013; Bosman & Toorenaar, 2020). Diverse deskundigen geven dan ook aan dat er bij een grote groep kinderen mogelijk geen sprake is (geweest) van dyslexie (Bosman & Toorenaar, 2020).
- De vraag of kind en ouders gemotiveerd zijn om met de intensieve behandeling te starten. Zijn ouders in de gelegenheid om minstens 4-5 keer 20-30 minuten per week intensieve ondersteuning te bieden? Tijdens het behandeltraject geldt deze inspanningsverplichting voor ouders. Kan hier niet aan voldaan worden, dan blijkt vaak dat de vergoede behandeling

te weinig effect heeft. Dit vanwege onvoldoende inoefening van de tijdens de behandeling aangeleerde nieuwe vaardigheden.

- De vraag of dyslexie de meest voor de hand liggende verklaring is voor de achterstand. Soms kunnen bijvoorbeeld omgevingsfactoren, bijvoorbeeld een instabiele thuissituatie of een heftige gebeurtenis in de aanvangsjaren van het leren lezen een grote rol spelen in het ontstaan van leerproblemen. Ook komt het regelmatig voor dat problemen met technisch lezen en/of spelling veroorzaakt worden door algemene taalproblemen. Inzet van een logopediste is dan gewenst.
- In het geval van eventuele comorbiditeit dient altijd een zorgvuldige afweging te worden gemaakt. Hierbij kunnen de volgende vragen richtinggevend zijn:
 - Heeft het kind door zijn/haar gedrag en/of sociaal-emotionele problemen voldoende kunnen profiteren van de extra ondersteuning voor technisch lezen en/of spelling op zorgniveau 2 en 3 of is daar nog duidelijk winst te behalen?
 - Is het gedrag van het kind hanteerbaar in de één-op-één situatie? Bijvoorbeeld niet behandelde aandachtsproblemen kunnen de behandeling ernstig in de weg staan. Het komt in de praktijk voor dat een behandeltraject hierdoor wordt stopgezet.
 - De vraag of het gedrag, ook al is deze hanteerbaar, een effectieve behandeling niet in de weg staat. Is er voldoende effectieve leertijd te realiseren in de behandelsetting?
 - Wat heeft het kind nodig om verder te komen in zijn/haar ontwikkeling? Het komt soms voor dat andere belangrijke stappen door school en ouders niet worden gezet uit angst voor comorbiditeit waardoor het kind niet voldoet aan het aanmeldcriterium waarin gesteld wordt dat problematiek enkelvoudig moet zijn. Behandeling voor technisch lezen en spelling kan heel mooi lijken, maar heeft (nog) weinig zin als de voorwaarden in de omgevingsfactoren en/of persoonlijkheidsfactoren om te beginnen voor dit intensieve traject niet optimaal zijn. Het komt daarnaast regelmatig voor dat een zorgaanbieder geen ernstige enkelvoudige dyslexie vaststelt omdat er tijdens het onderzoek comorbiditeit wordt waargenomen. Het kind komt dan niet in aanmerking voor vergoede dyslexiebehandeling. Het lijkt verstandig om dit te voorkomen door in het voortraject al de juiste stappen te zetten.

Er zijn scholen en ouders die heel graag willen dat het kind een dyslexieverklaring krijgt. Als erkenning voor het harde oefenen of omdat een kind dan extra tijd en hulpmiddelen mag gebruiken op de middelbare school. Aanmelden voor de vergoede dyslexiezorg mag nooit een beloning zijn voor het harde werken. De diagnose ernstige dyslexie is namelijk niet zomaar een behulpzaam 'etiket'. Een kind komt toch in een bijzondere positie en het hebben van dyslexie heeft ook een psychosociale impact op een kind (Krikhaar, 2019). Een label is daarbij gemakkelijk te plakken maar heel lastig te verwijderen. Niet zelden blijkt dat wanneer een omgeving wordt aangepast en/of het kind ouder wordt en zich steeds meer vaardigheden eigen maakt, de ontwikkeling op het gebied van technisch lezen en/of spelling duidelijk verbetert en het aanvankelijke probleem zich minder ernstig voordoet.

Samenvattend

Iedere casus is uniek en kinderen verschillen van elkaar in hun pedagogische- en didactische onderwijsbehoeften. In samenspraak met alle betrokkenen moet steeds gekeken worden wat voor het kind de juiste stap is in de begeleiding. Goed leren lezen en spellen is essentieel voor het succesvol doorlopen van de schoolloopbaan. Er zullen echter altijd kinderen zijn waarbij het lezen en spellen meer moeite kost, ongeacht hun intelligentie. Door veel oefenen verbetert het niveau, maar niet iedereen heeft het talent om er een ster in te zijn. Daarbij zijn er kinderen die langzamer lezen dan gemiddeld, maar wel degelijk zelfredzaam zijn omdat ze heel goed begrijpen wat ze lezen. Een belangrijke taak van het basisonderwijs is om alle kinderen tenminste met een fundamenteel technisch lees- en spellingniveau te laten doorstromen naar het voortgezet onderwijs en laaggeletterdheid te voorkomen. Inzet van de vergoede dyslexiezorg kan, om dit doel te behalen, bij kinderen waarbij een vermoeden is van ernstige dyslexie, zeer wenselijk en noodzakelijk zijn. Kinderen met een vermoeden van lichte dyslexie of kinderen die door alternatieve verklaringen tegen lees- en spellingproblemen aanlopen, vallen niet onder de doelgroep van deze regeling. Ook kinderen met spellingproblemen, maar geen technisch leesproblemen vallen niet onder de doelgroep. Deze kinderen moeten in principe binnen de ondersteuningsmogelijkheden van het onderwijs en met extra oefening in de thuissituatie voldoende begeleid kunnen worden.

In dit artikel is getracht meer informatie te verschaffen die richting kan geven aan de zorgvuldige toeleiding naar de vergoede dyslexiezorg. Het weloverwogen nemen van een besluit is noodzakelijk om kritisch te blijven kijken naar factoren die van invloed kunnen zijn op het ontstaan en bestrijden van problemen met technisch lezen en/of spelling. Het voorkomen van onterechte diagnoses doet daarbij recht aan het kind waarbij daadwerkelijk sprake is van een ernstige dyslexie.

Poortwachter dyslexie

Ondersteuningsplatform Land van Cuijk

November 2020